

การประเมินความพึงพอใจของสื่อให้ความรู้ทางโภชนาการสำหรับโรคเบาหวาน

แบบออนไลน์สำหรับผู้ป่วยและผู้ดูแล ในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล

Satisfaction assessment of nutritional education materials for diabetes

an online form for patients and caregivers in hospital outpatient departments

สุจาริณี สังข์วรรณะ*[1], ศกุนตลา มานะกล้า [2], จุฑาวรรณ นวลจันทร์คง [3], ปัทมาภรณ์ เจริญนนท์ [4]

- [1] สาขาวิชาโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
[2] สาขาวิชาโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
[3] สาขาวิชาโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
[4] สาขาวิชาโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Corresponding author : E-mail: sujarinee@vru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อสื่อให้ความรู้ทางโภชนาการสำหรับโรคเบาหวานที่แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล ผู้วิจัยเผยแพร่สื่อให้ความรู้ลงในระบบคิวออนไลน์ของโรงพยาบาล เป็นระยะเวลา 1 เดือน ได้แก่ 1) การดูแลรักษาตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคเบาหวาน 2) การปฏิบัติตนเมื่อเป็นโรคเบาหวานอย่างถูกวิธี 3) ปริมาณน้ำตาลในเครื่องดื่ม 4) สัญญาณเตือนโรคเบาหวาน 5) ทานอย่างไรให้น้ำตาลคงที่ 6) เมนูที่ผู้ป่วยเบาหวานควรระวัง และ 7) ปริมาณน้ำตาลในผลไม้ ประเมินความพึงพอใจในการใช้สื่อโดยผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วยในช่วงระหว่างรอพบแพทย์ จำนวน 60 คน ผลพบว่ามีความพึงพอใจของสื่อที่ส่งมอบอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจมากที่สุด (4.73±0.76 คะแนน); แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความน่าสนใจของสื่อ 4.83±0.85 คะแนน ด้านความเข้าใจและการนำไปใช้ประโยชน์ 4.76±0.71 คะแนน และคะแนนด้านเนื้อหา 4.59±0.72 คะแนน ตามลำดับ สื่อให้ความรู้แบบออนไลน์ที่มีความน่าสนใจอาจช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เรื่องโรคเบาหวานของผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วยได้

คำสำคัญ : สื่อให้ความรู้ทางโภชนาการ โรคเบาหวาน ผู้ป่วยนอก

บทนำ

สถานการณ์จำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว 463 ล้านคนในอีก 24 ปีข้างหน้า โดยความรุนแรงของโรคพบว่า 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปป่วยเป็นโรคเบาหวาน (International Diabetes Federation, 2021) ส่วนใหญ่ผู้ป่วยเบาหวานมีประวัติไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ เน้นเรื่องอาหารเพื่อให้ผู้ป่วยเบาหวานลดการบริโภคน้ำตาลทั้งน้ำตาลจากธรรมชาติและน้ำตาลเทียม ลดอาหารที่มีไขมัน และลดอาหารที่มีโซเดียม เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคความดันโลหิตสูง ไขมันในหลอดเลือดสูง และโรคหัวใจและหลอดเลือด (Standards of Medical care in diabetes, 2019) การใช้โปรแกรมให้ความรู้เรื่องโรคเบาหวานแบบมัลติมีเดียสามารถเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการฉีดอินซูลินและทักษะการฉีดอินซูลินให้กับผู้ป่วยโรคเบาหวานได้ (Huang, Hung, Yu, Berry, Shin & Hsu., 2017) แนวทางการผลิตสื่อให้ความรู้ผู้ป่วยเบาหวานมีหลากหลายรูปแบบ เช่น หนังสือโปสเตอร์ แผ่นพับ สไลด์ เกมส์ แต่อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีผู้ป่วยจำนวนมากไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ตามที่แพทย์กำหนด หากสื่อมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยมีรูปภาพที่ช่วยให้เข้าใจได้ง่าย เข้าถึงผู้ป่วย และดึงดูดความสนใจได้ โดยจะเป็นตัวกลางการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้อาการผู้ป่วยเกิดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ (ธัญพร ธนาภรณ์, 2556)

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อสื่อทางโภชนาการสำหรับโรคเบาหวาน ซึ่งรวบรวมข้อมูลแนวทางการดูแลตนเองในสภาวะโรคเบาหวานที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันสำหรับเผยแพร่ข้อมูลแบบออนไลน์ในคลินิกผู้ป่วยเบาหวาน โดยประเมินผลความพึงพอใจจากการใช้สื่อโดยผู้ป่วยเบาหวานและผู้ดูแลผู้ป่วยโดยตรง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงพรรณนา ทำการสุ่มผู้ป่วย ผู้ดูแล หรือญาติของผู้ป่วย ที่มารอพบแพทย์ตามวันและเวลาดนัดของคลินิกเบาหวานผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำแบบประเมินสื่อทางโภชนาการสำหรับโรคเบาหวานโดยความสมัครใจ หลังจากที่ได้เห็นสื่อจากจอโทรทัศน์ที่ติดฝาผนังของคลินิก โดยจะฉายซ้ำตลอดวันซึ่งมีการสลับเนื้อหาทั้ง 7 ด้าน ดังนี้

- การดูแลรักษาตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคเบาหวาน
- การปฏิบัติตนเมื่อเป็นโรคเบาหวานอย่างถูกวิธี
- ปริมาณน้ำตาลในเครื่องดื่ม
- สัญญาณเตือนโรคเบาหวาน
- ทานอย่างไรให้น้ำตาลคงที่
- เมนูที่ผู้ป่วยเบาหวานควรระวัง
- ปริมาณน้ำตาลในผลไม้

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 60 คน ทั้งเพศชายและหญิง แบ่งออกเป็นเพศชาย 32 คน และเพศหญิง 28 คน มีอาชีพรับจ้างทั่วไป 37 คน เกษตรกร 9 คน ข้าราชการ 5 คน ประกอบธุรกิจส่วนตัว 4 คน และอื่นๆ 5 คน ระดับการศึกษา จบชั้นประถมศึกษา 7 คน มัธยมศึกษา 15 คน อนุปริญญา 23 คน และปริญญาตรี ขึ้นไป 15 คน

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากต่อสื่อให้ความรู้ ทั้ง 3 ด้าน เมื่อวิเคราะห์ด้านความน่าสนใจของสื่อซึ่งพบว่ามีคะแนนที่สูงที่สุด คือ ด้านความเหมาะสมของสื่อ (5.00±0.92 คะแนน) และความเหมาะสมของการจัดวางองค์ประกอบ (5.00±0.84 คะแนน) ซึ่งแนวทางการออกแบบสื่อที่มีด้านสีสันและกราฟิกดูสนุกสนานเหมือนมีชีวิต ผู้รับสื่อจะมีความพึงพอใจต่อสื่อ และรูปแบบการจัดวาง ภาพประกอบ ที่มีสีสันสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการจะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี (ธัญพร ธนาภรณ์, 2556) เช่นเดียวกับการเลือกใช้ภาพโปสเตอร์แบบป๊อปอัพที่มีตัวอย่างอาหารประกอบช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารสูงจากอีกกลุ่ม (p<0.01) (วาสนา บุญจ, สิริพันธ์ จุลรังคะ, และอัญชนีย์ อุทัยพัฒนาชีพ, 2551) การใช้สื่อด้านเนื้อหาที่มีความกระชับ ลัดทอนเนื้อหา จะส่งผลต่อการเรียนรู้ได้ดีในเวลาจำกัด มีประโยชน์ทั้งต่อผู้ป่วยและผู้ดูแลที่จะจดจำนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีงานวิจัยการส่งเสริมความรู้เรื่องการบริโภคอาหารอย่างถูกหลักโภชนาการผ่านสื่อ พบว่าผลดีกว่าการได้รับการดูแลด้านโภชนาการจากคนในครอบครัวเพียงอย่างเดียว (พัชรี ประไพพิน, 2547) การให้ผู้ป่วยได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองระหว่างรอพบแพทย์ในโรงพยาบาลช่วยส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรัง พบว่ามีประโยชน์ต่อผู้ป่วยด้านเนื้อหาและการนำไปใช้ประโยชน์ (โสภณพันธ์ สอาด, 2558) เช่นเดียวกับงานวิจัยการใช้สื่อวีดิทัศน์หนึ่งตะลุงสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ที่พบว่าผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 มีความรู้เพิ่มขึ้นและมีพฤติกรรมการดูแลตนเองดีขึ้น หลังจากดูสื่อที่สนุกและตรงกับความต้องการ (สุทรานันท์ กลละ, มปป.) กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะว่าตัวหนังสือค่อนข้างเล็ก สำหรับผู้สูงอายุอาจจะยากในการมองเห็น สื่อที่สร้างเพื่อผู้สูงอายุควรมีขนาดใหญ่ซึ่งจะทำให้เห็นภาพและตัวอักษรชัดเจน เลือกใช้รูปแบบที่อ่านง่าย ใช้ภาพประกอบที่กระตุ้นความสนใจและส่งเสริมความเข้าใจ (ธัญพร ธนาภรณ์, 2556)

ตารางที่ 1. การประเมินความพึงพอใจต่อสื่อโภชนาการสำหรับโรคเบาหวานแบบออนไลน์

ความพึงพอใจ	คะแนน	แปลผล
ด้านเนื้อหาของสื่อ		
มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	4.53±0.59	มากที่สุด
มีการจัดลำดับเป็นขั้นตอน	4.46±0.72	มาก
มีความทันสมัย	4.90±0.71	มากที่สุด
มีความเหมาะสม	4.48±0.85	มาก
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.59±0.72	มากที่สุด
ด้านความน่าสนใจของสื่อ		
ความเหมาะสมของสื่อ	5.00±0.92	มากที่สุด
ความสอดคล้องของภาพ	4.95±0.84	มากที่สุด
ความชัดเจนของตัวอักษร	4.38±0.79	มาก
ความเหมาะสมของการจัดวางองค์ประกอบ	5.00±0.84	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.83±0.85	มากที่สุด
ความเข้าใจและการนำไปใช้ประโยชน์		
สื่อสามารถเป็นแหล่งให้ความรู้	4.69±0.59	มากที่สุด
สื่อให้ความรู้ตรงกับความต้องการ	4.77±0.82	มากที่สุด
การได้รับความรู้จากสื่อ	4.78±0.70	มากที่สุด
การนำความรู้จากสื่อไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.80±0.72	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.76±0.71	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจโดยรวม	4.73±0.76	มากที่สุด

สรุปผล

สื่อทางโภชนาการสำหรับโรคเบาหวานแบบออนไลน์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องตรงกับสภาวะโรค มีความน่าสนใจ และส่งผลต่อความเข้าใจและการใช้ประโยชน์ จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วย หากผู้ป่วยโรคเบาหวานและผู้ดูแลนำสื่อไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยอาจมีส่วนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ให้สามารถจัดการปัญหาระดับน้ำตาลในเลือดได้ ในการวิจัยข้างต้นควรมีการวิเคราะห์คะแนนความพึงพอใจต่อสื่อทางโภชนาการแยกระหว่างผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วย และมีการพัฒนาเนื้อหาและรูปภาพที่สอดคล้องกับโรคเบาหวานเพิ่มเติมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล ศรีผดุง และ ไกรสร อัมมวรรณ. (ม.ป.ป.). ผลการใช้โปรแกรมการให้ความรู้สำหรับดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในคลินิกเบาหวานของโรงพยาบาลหนองบัวลำภูจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 1416-1429.
- พัชรี ประไพพิน. (2547). ผลของโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการโดยใช้เกมเป็นสื่อต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กวัยเรียน วิทยาลัยนพนธ์ (พ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้น 20 เมษายน 2564 จาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/5246>.
- สุจิตราภรณ์ ทับครอง, เพ็ญรุ่ง นวลแจ่ม, นิตยา วิโรจนะ, และพวงจาง ดวงจันทร์. (ม.ป.ป.). ผลของการใช้สื่อสุขภาพรูปแบบแอปพลิเคชันต่อความรู้และความเข้าใจโรคเบาหวานของบุคลากรในสถานศึกษา. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*, 19(36).
- สุทรานันท์ กลละ, รุ่งนภา จันทร์พร, อติญาณ์ ศรีเกษตริน, ศุภลักษณ์ ธนาโรจน์, และวิลาวัลย์ เสาจุมพิงษ์. (ม.ป.ป.). ผลของการใช้สื่อวีดิทัศน์หนึ่งตะลุงและคู่มือการดูแลตนเองต่อความรู้และพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2. *วารสารพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข*. ธัญพร ธนาภรณ์. (2556). การออกแบบสื่อผสมเพื่อการเรียนรู้โรคเบาหวานในผู้ป่วยวัยชรา. *Veridian E-Journal SU*, 6(5).
- Huang, M.C., Hung, C.H., Yu, C. Y., Berry, D.C., Shin, S.J., & Hsu, Y.Y., (2017). The effectiveness of multimedia education for patients with type 2 diabetes mellitus. *Leading Global Nursing Research*, 73(4), 943-954.